

mitur ex l. *Quod Nerva*, ff. *Depositi*. et l. 1, ff. *Si mentor falsum modum dixerit*, et bene Glossa in l. *In actionibus*, ff. *de In litem jurand.*, verb. *Non etiam*, et plura congerit Tiraquel., tract. de Pen. temperan., causa 14. Et ratio est, quia illa obligatio nascitur ex justitia commutativa, quæ respicit æqualitatem rei ad rem. Loquendo autem de propria pœna, subdistinguere oportet an contrahatur per legem ante omnem sententiam, vel imponenda sit per judicem. Nam in priori casu non habet locum diminutio, quia lex ipsa infligit pœnam simpliciter, et sine moderatione, et semper eodem modo loquitur, et ita nunquam dimittit illam; ergo nec reus auctoritate sua potest diminuere, tum quia ad hoc requiritur potestas publica, tum etiam quia esset suspectus dispensator in propria causa. Quin potius probabile existimo, quoties lex ponit pœnam ipso facto, quamvis requirat declarationem iudicis, non esse in potestate illius diminuere pœnam, si absolute per sententiam declarat reum commisisse delictum, quia tunc non ipse imponit pœnam, sed legislator, et fortasse hæc est una ex potissimis differentiis inter sententiam declaratoriam, et condemnatoriam. Atque ita videmus usu servari in pœna confiscationis. At vero, quando pœna est imponenda per judicem, tunc potest in eo casu illam moderari, quia causa minor est, et quia hoc ei jure conceditur, juxta dicta in capite præcedenti.

11. *Ignorantiam solius pœnæ regulariter non excusare ejusdem pœnæ reatum.* — Et ex hac regula colligitur ignorantiam solius pœnæ regulariter non excusare ejusdem pœnæ reatum. Ita docet Covar. supra, et videtur necessario admittenda a doctoribus pro secunda regula citatis. Multi tamen nihilominus dissentiunt, ut Joan. And. in c. 2 de Const., in 6; et Felin. supra, n. 6, et alii quos Covar. refert, quibus assentire videtur Menochi., l. 2 de Arbitris, cent. 2, casu 183, n. 43, dicens legem requirere notitiam quoad pœnam, non quoad commodum. Quod dictum probat Sancius l. 3 de Matrim., disp. 36, n. 3, in fin. Fortasse vero intelligunt de notitia legis quoad prohibitionem, vel præceptum, non quod pœnam: sic vero dubia erit pars alia de præmio, de qua in l. sequ. Mihi ergo videtur illatio facta necessario colligi ex regula posita: quia ignorantia pœnæ, quantumcumque sit antecedens, non excusat culpam in transgressione legis, ut per se constat; quia, ut lex obliget in conscientia, non oportet ut addat pœnam: ergo, ut quispiam agat contra conscientiam, violando legem, non

oportet ut sciat pœnam: illa ergo ignorantia non excusat culpam; ergo nec pœnam, quia non cessante causa non cessat effectus. Item quia illa ignorantia ad summum facit, ut illa pœna non sit voluntaria; hoc autem nihil refert, quia pœna potius postulat ut involuntaria sit. Atque ita videmus servari tam a Deo quam ab hominibus: punit enim Deus æterna pœna etiam illos qui ignorabant suis peccatis deberi talem pœnam; et ad hominibus suspenditur fur, etiamsi pœnam ignoraverit. Neque in contrarium video rationem alicujus momenti. Dixi autem *regulariter*, propter censuras, præsertim excommunicationis, de quibus est magna controversia, an ignorantia censuræ excuset illam, quam tractavi in tom. 3, disp. 4, section. 9, et dixi admittendam esse exceptionem: nam ratione contumaciæ requisita est ibi specialis ratio. Denique intelligendum hoc est per se, ac præcise; nam, si ignorantia pœnæ redundet in ignorantiam obligationis legis, quia nimirum existimat talis persona, legem non imponentem pœnam gravem, non inducere gravem obligationem, tunc jam illa ignorantia excusare posset culpam, et consequenter pœnam.

12. Dicti autem jurisperiti in hoc differentiam faciunt inter legem punientem actum jam damnatum, et legem de novo damnantem et punientem actum, ut doctrina data procedat in priori, non in posteriori; sed non est necessaria distinctio, quia in utroque causa ignorantia solius pœnæ non excusat illam, extra censuras. Quia, licet lex puniat factum alias damnatum, nihilominus punit illum ut culpabilem simpliciter; sed hæc culpa non excusatur per ignorantiam solius legis punientis; ergo nec pœna. Item si eadem lex prohibet actum alias non damnatum, et simul punit illum, qui committit illum actum ut damnatum per talem legem, quam ut prohibentem non ignorat, incurrit pœnam ejus, licet ignoret eandem legem ut punientem, sicut dictum est; ergo idem erit etiamsi actus damnetur per aliam legem, si talis damnatio et malitia actus non ignoratur. Patet consequentia, quia valde accidentarium, et per accidens esse videtur, quod damnatio et punitio fiant per eandem legem, vel per diversas, quia lex non punit culpam præcise, et quasi formaliter, ut a se prohibitam, seu ut est contra suam prohibitionem, sed absolute punit talem culpam. Sicut modo dicebamus de lege puniente furtum, et idem est de lege puniente simoniam contra jus divinum; nam incurritur, licet quis ignoret pœ-

nam, vel prohibitionem juris humani. Eademque ratio est de similibus. Nec video objectionem alicujus momenti, et ita docet Panormit. in cap. *A nobis*, de Sententia excommunicat., et latius Deci., in dicto cap. secundo de Const., lect. 1, numero decimo tertio, et alii multi, quos Felin. supra refert. Neque etiam oportet distinguere inter pœnam latam ipso facto per legem, vel per judicem imponendam, licet ita distinguant Bart. et alii, prout refert idem Felin., dicentes pœnam lege latam ipso jure excusari per illius ignorantiam, non vero ferendam. Hæc enim distinctio nec jure, nec ratione fundatur. Rationes enim a nobis factæ generaliter procedunt, et probant pœnam simpliciter latam, simpliciter etiam incurri, non obstante ignorantia pœnæ, quia hæc non excusat causam pœnæ, et ita non potest excusare pœnam, vel pœnæ reatum.

13. Secunda pars assertionis posita est propter quasdam leges, quæ expresse addunt verbum *scienter*, aut *præsumserit*, aut *qui temere hoc fecerit*, vel aliud æquivalens, quod dolum requirit, ut juristæ loquuntur. De quibus legibus dixit Glossa citata cap. ult. de Offic. delegati, verb. *Scienter*, non obstante tali forma legis, incurrere pœnam ejus, qui ex ignorantia crassa illam violat. Idem tenet Gloss. in cap. 1 de Consanguin. et affinit., verb. *Scienter*, quas secuti sunt multi, quos refert Tiraq. in dicto tract. de Pœnis temperandis, causa 13, n. 22. Fundantur in dicta l. 1, ff. *Si mentor falsum modum dixerit*, quæ dicit, ignorantiam crassam æquiparari dolo; et ratio esse potest, quia non excusat culpam gravem contra talem legem.

14. Sed nihilominus assertio posita certa est, et pro materia de censuris necessaria, quam ibi sequuntur communiter doctores, præsertim Cajet., verb. *Excommunicatio*, explicando fere singulas excommunicationes, et Navar. in Sum., cap. 27; et dixi late in t. 3, disp. 4, sect. 3, a num. 9, et sequitur Tiraq., supra n. 23 et sequent., referendo plures. Ratio autem est, quia pœnæ, ut in jure dicitur, leniendæ sunt potius quam exaggerandæ, cap. *Pœnæ*, de Penit., dist. 1, et l. *Pœnæ*, ff. de Pœnis; sed quando lex addit talia verba, ipsamet moderatur pœnam, nec vult illam incurri, nisi quando peccatum habet talem circumstantiam; ergo non est extendenda, ut sine illa circumstantia incurrat. Et confirmatur, quia paulo superius dixi, quamvis ignorantia non excuset culpam mortalem, si excuset modum, aut circumstantiam, aut speciem peccati,

quam lex respicit, satis esse ut excuset pœnam, quia revera tollit causam ejus; ita vero est in præsentibus: nam peccare ex certa scientia est circumstantia quæ multum aggravat culpam et injuriam, quam gravitatem respicit lex, quando similia verba addit; ignorantia autem, licet sit crassa, excusat illam gravitatem, esto non excuset culpam mortalem; ergo id satis est ut excuset pœnam talis legis.

15. Atque ita patet responsio ad rationem in contrarium. Nam, licet talis ignorantia non excuset absolutam gravitatem peccati, excusat nihilominus ab illo modo gravitatis peccati, sine quo noluit lex peccatum punire, ut verba dicta significant. Ad dictam autem l. 1 respondetur spectando rem ipsam, et in conscientia, et quoad gravitatem culpæ, solam ignorantiam affectatam æquiparari scientiæ, quia sola illa voluntarium directum includit, ut bene notavit Glos. ex textu satis expresso in c. *Eos*, de Tempor. ordin., in 6. Quin potius non defuerunt, qui dixerint, etiam ignorantiam affectatam sufficere ad excusandam in simili casu pœnam legis, quia est minor quam scientia, argumento cap. *Cum inhibitio*, § 1 de Cland. despons., ibi: *Non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantia.* Quod sensit Crotus in cap. *Ut animarum*, de Const., in 6. Sed revera ignorantia affectata in jure æquiparatur scientiæ, quia et sufficit ad directam intentionem, temeritatem, et præsumptionem: et includit scientiam saltem periculi et dubitationis, et hac ratione quodammodo videri potest potius augere culpam quam minuere, ut in l. 2 latius traditur. Seclusa ergo ignorantia affectata, alia crassa et negligens non æquiparatur scientiæ. Illa vero lex 1 intelligenda est de æquiparatione non in culpa, vel pœna, sed in obligatione ad reparandum damnum inde subsecutum: nam qui negligenter, vel ignoranter crasse exercet ministerium suum, tenetur restituere damna secuta, non minus quam si certa scientia fecisset. Quod ita bene explicuit alia Glossa in l. *In actionibus*, verb. *Non etiam*, ff. *de In litem jurando*. Possunt etiam æquiparari in pœna imposita ipso jure, quando lex non addit particulam *scienter*, vel similes, sed simpliciter punit transgressores; at vero quando addit particulam *scienter*, nullo modo æquiparantur, nec incurritur talis pœna propter actum ex ignorantia crassa factum, ut dictum est.

16. *Ignorantia excusans peccatum mortale, excusat a pœna gravi legis.* — Tertia et ultima regula est: ignorantia quæ excusat culpam

mortalem, licet non excuset culpam venialem, excusata poena gravi legis. Ita sentit Soto, l. 5, de Just., q. 1, a. 9, ad finem: Med., c. de Pœn., tract. de Jejun., quæst. de Necessitate servandi jejunium. Ratio est, quia talis ignorantia vere tollit causam et fundamentum talis pœnæ, quia poena gravis non solet imponi per leges humanas, nisi propter culpam mortalem, ut supra dictum est. Unde hic potest a fortiori applicari illud principium, quod ignorantia, excusans circumstantiam quam respicit lex, excusat pœnam, etsi maneat culpa mortalis: nam multo magis excusabit, si maneat tantum culpa venialis, quia leges humanæ non solent ita punire veniales culpas, præsertim illas quæ non fiunt directa voluntate, quales sunt illæ quæ fiunt ex tali ignorantia: unde talis actus imperfecte voluntarius et humanus dici potest: merito ergo excusatur sic delinquens a tali pœna. Secus vero esset si pœna esset levis, quæ juste in culpam venialem cadere possit: nam tunc verba legis servanda sunt. Inde vero oriri poterant variæ quæstiones de censuris et irregularitatibus, an propter venias negligentias incurrantur. Sed illæ in locis propriis tractatæ sunt. Supererat hoc loco dicendum de interpretatione stricta legis pœnalis, sed hoc reservamus in libr. 6, ubi de interpretatione legis humanæ dicemus. Reliquum ergo est ut ad alias onerosas leges transeamus.

CAPUT XIII.

AN LEGES PER QUAS TRIBUTA IMPONUNTUR PURE PŒNALES SINT.

1. Quod hæc leges tributorum onerosæ sint, et inter odiosas computentur, notissimum est, tum ex communi sensu non solum jurium et doctorum, sed etiam omnium hominum; tum etiam ex ipsis terminis, ut illos exponendo statim patebit; ideoque ad hunc locum spectant, et merito cum lege pœnali conjunguntur, quia sunt adeo similes, ut earum differentiam prius explicare necessarium sit. Prius vero circa nomen tributi advertere oportet, aliquos existimasse illud derivari a tribus, ut, scilicet, quia pecuniæ olim tributum imperabantur, inde tributa sunt appellata. Alii vero putant e contrario tribum a tributo esse appellatam. Nam quia tributa exigebantur a singulis partibus in quas totus populus dividebatur, ideo partes illæ tribus sunt appellatæ. Et hoc videtur verisimilius; sequitur Gregor. Lop. in l. 25, tit. 13, p. 5; Gloss. 2, cum Joan. de

Platea in rubr., c. de Annon. et trib. Unde etiam videtur verisimilius tributum a verbo *Tribuo* derivatum esse, ut sentit etiam Ulpian. in l. *Ager*, § *Stipendium*, ff. de Verb. signif. Juxta hanc autem vocis etymologiam, quæcumque pensio aut portio determinata, quæ alteri ex jure aliquo persolvitur, poterit tributum appellari, lata et generali significatione, sive pensio illa ad jus privatum pertineat, sive ad publicum. Verumtamen jam vox illa, sive ex usus accommodatione, sive per antonomasiam, significat pensionem publicam, quæ ad regios sumptus, seu communes reipublicæ operas, per singulos de populo distribuitur, et stata lege persolvitur. Sunt autem alia etiam nomina, quibus tributa significantur, ut vectigal, pedagium, et similia, quæ quasi specificas rationes tributorum indicant, licet interdum generalius usurpentur; et ideo eorum significationes breviter exponere necessarium existimo.

2. *Tributum dividitur in reale, personale, et mixtum.*—*Reale quid.*—*Canon quid.*—Ut autem commodius fiat, oportet prius distinctionem tributi adnotare, in reale, personale, et mixtum, quæ sumitur ex l. ult., ff. de Muner. et honor. Reale dicitur, quod pro rebus immobilibus, et fructibus earum quotannis persolvitur, quo modo decimæ ecclesiasticæ possunt dici tributa realia, quamvis nec sub hac vice comprehendi soleant, nec de illis nunc disseramus. Solent igitur ita vocari pensiones quædam quæ penduntur regibus et principibus ex terris et agris, quæ a principio ad eorum sustentationem illis applicata fuerunt, ipsi vero in emphyteusim vel feudum aliis ea donarunt sub certa pensione annua, quæ in jure civili solet *canon* appellari, quia certa regula et lege præscripta erat, l. 1, c. de Indictionibus, l. 10. Solet etiam hæc pensio appellari *vectigal*, et agri ei subjecti *vectigales*, ut patet ex l. 1 et 2, ff. Si ager vectigal. Alia vero significatio hujus vocis statim tradenda, magis propria et usitata est. Personalia tributa dicuntur, quæ ratione tantum personæ solvuntur, et vocantur *census*, juxta illud Matthæi 22: *Licet census dare Cæsari, an non?* Nam census ille tributum personale erat, propter quod imponendum facta est descriptio, quam narrat Lucas c. 2, et Actor. 5, ut probabilior fert sententia ex Josepho, lib. 18, et Antiquit. cap. 1, et expositoribus ibi. Quod tributum generali nomine tributi appellatur Lucæ c. 20, a Matthæo vero speciali, vel fortasse illæ voces synonymæ sunt respectu principis, licet res-

pectu privatorum soleant distingui, ut notat Panormit. in c. *Innovamus*, de Censib., n. 3, quod solum pertinet ad usum vocis, ut dixi. Proprie item personale tributum vocatur a juristis *capitatio*, in l. ult., § ult., ff. de Mun. et honor., et l. *Sacrosancta*, c. de Sacrosanctis Eccles., quia, scilicet, per capita solvuntur. Mixta dicuntur quæ pro rebus præsertim mobilibus et personis solvuntur; hujusmodi sunt *gabella*, quæ solvitur de rebus, aut venditis, hispane *alcavalla*; item *vectigal*, quo nomine in jure significatur tributum debitum ex mercibus invecitis in provinciam, vel ex illa evectis, seu quæ per pontes, aut portus vehuntur, juxta l. *Vectigalia*, ff. de Public. et vectigal., et l. *Ex præscriptione*, c. Vectigal. Et ita distinguitur vectigal a tributo tanquam species a genere: licet interdum videantur condistingui tanquam duæ species, ut apud Paul. Rom. 13: *Cui tributum tributum, civi vectigal vectigal*, ut tributum videatur significare pensionem debitam ratione personæ vel possessionis; vectigal autem ratione mercium, vel rerum quæ portantur. Et hoc habet etiam fundamentum in jure, l. 1, § 1, ff. de Publ. et vect., et ibi notat Gloss. verb. *Pendant*. Ordinario vero usu nomen *tributi* generale est, *vectigalis* speciale, quod solet etiam appellari *portorium*, l. 3, c. de Vectigal.

3. Alia vocantur *angaria*, l. *His oneribus*, ff. de Vacat. et excus. mun., et l. *Neminem*, c. de Sac. Eccl., ubi Gloss. inquit: *Angaria* sunt quæ sunt in operis personarum. Alia vocantur *pedagia* et *quidagia*, quorum significatio nota est; et de illis videri potest Gloss. in cap. *Super quibusdam*, de Verb. signif., ubi pedagium pro vectigali ponitur; vide etiam Sylv., verb. *Gabella*, in princ.; Navar., in cap. *Fraternitas*, a n. 41. Et de his posterioribus tributis sub nomine pedagii dicitur in c. *Quantum*, de Cens., in 6, regulariter esse in jure reprobata, non quia semper injusta sint, sed quia solent esse suspecta. Omnis autem hæc tributorum varietas, quantum ad præsens spectat, materialis est; sumitur enim vel ex rebus super quas imponuntur, vel ex fine et causa impositionis: formalis autem ratio obligationis eadem est in omnibus, et ideo de illis tantum generatim loquimur. Alii vero explicant illa tria membra ex parte oneris seu pensionis alieni impositæ: aliquando enim est opus seu labor personæ, et ideo personalis dicitur: interdum vero est res aliqua, vel usus ejus, ut pecunia, triticum, gallinæ, vel usus equi aut domus; nonnunquam vero utrumque includit,

ut si quis certis temporibus teneatur servire principi, persona et sumptibus suis. Quæ explicatio habet etiam fundamentum in dicta leg. ult. Tamen etiam est valde materialis et magis habet locum in privatis oneribus, seu muneribus, quam in tributis, quæ frequentius solent in pecunia exigi, quamvis aliquando etiam alia onera exigantur, de quibus, quod spectat ad justitiam legum, eadem est proportionalis ratio.

4. *Obligatio est in conscientia ad solvenda tributa realia, licet non petantur.*—Ex his ergo facile intelligitur quæstionem propositam non habere locum in tributis realibus; nam, ut bene dixit Navar. supra, sunt maxime naturalia, et præ se ferunt justitiam, quia exiguntur de rebus propriis, et in contractu justo fundata sunt. Et ideo leges per quas talia tributa solvi præcipiuntur, etiamsi in illis addatur pœna, sine dubio pure pœnales dici non possunt, sed morales, sicut sunt aliæ de servandis contractibus et implendis promissis, et in universum de reddendo debito quod unicuique ex justitia debetur. Unde etiam certum est tales leges obligare in conscientia ad solvenda talia tributa, integre et sponte, et sine ulla diminutione ac fraude, etiamsi non petantur: quia sunt debita ex justitia commutativa, quæ secum affert hanc intrinsecam obligationem, nisi ex consuetudine vel scriptura constet aliam fuisse conditionem pacti seu oneris rebus ipsis impositi: nam tunc illæ servandæ sunt, et ita de his tributis nihil amplius hic dicemus: pertinent enim ad materiam de feudis et aliis regalibus, ut vocant.

5. Circa alia vero tributa ratio dubitandi esse potest, quia hæc tributa poni ordinarie solent sine verbo præcipiendi, seu statuendi sub aliqua conditione pœnali: ergo leges quibus præcipiuntur mere pœnales sunt. Probatur consequentia, quia per talem conditionem indicatur tributum non poni sub reatu conscientiæ, sed sub reatu solius pœnæ; ut supra de lege pure pœnali dictum est. Confirmatur ac declaratur, quia, interpretando has leges in hoc sensu, servatur æquitas justitiæ quæ ad talem obligationem necessaria est: hoc enim modo non defraudatur rex pensione sibi debita, quia per adjectionem pœnæ compensatur sufficienter quidquid de bonis ejus per denegationem tributi diminui potest: ergo pœna imposita est ad resarciendum, vel potius vitandum nocumentum regis, quo cessante cessat etiam obligatio in conscientia solvendi tributum, vel ex ipsa rei natura, quia nulla sit inæqualitas, vel ex intentione legislatoris rationabiliter præ-